

Verhalenbrunch met Omer Vilain (2)

Martine Quaegebeur

DEEL 2

Op 28 mei legde België de wapens neer. De Achttiendaagse Veldtocht was beëindigd. Het stadscentrum van Oostende, o.a. het Wapenplein, de Kapellestraat en de Breidelstraat, stond in brand ⁽¹⁾.

was een vrouwtje dat, met kleren in een laken gedraaid, de markt overstak.

Niettegenstaande op 28 mei 1940, rond 5 uur in de morgen, de overgave van België in Wijnendale was ondertekend, gingen de bombarde-

Prentkaart
uit de
verzameling
van O. Vilain

E 9. Oostende 1940 Wapenplaats.
Place d'Armes.

Mijn oudere broer, Albert, was vlug kunnen afkomen, want zijn eenheid die dicht bij Diksmuide lag, werd kort na de capitulatie ontbonden. Om niet krijgsgevangen gemaakt te worden, had hij zijn uniform uitgetrokken.

In de bibliotheek, gelegen op de hoek van het Wapenplein en de Louisastraat, had Albert aangehuwde familie die er conciërge was. Hij stelde voor om er de bombardementschade te gaan bekijken.

Alles was ten prooi aan de vlammen. Op het Wapenplein bemerkten we vier mensen. De eerste was Carlo Loontjens, de toenmalige stadsbibliothecaris. De tweede was een brandweerman die ons vertelde: "Wat wil je gaan hebben, het is al twee dagen dat we zonder water zitten...", want door de hevige bombardementen waren de waterleidingen inderdaad gesprongen. De naam van de derde persoon kende ik niet en de vierde

menten verder. Daar men wist dat er in De Panne nog Engelsen waren, kregen Duitse vliegers vanuit Nederland - dit land was al na vijf dagen onder de voet gelopen - de opdracht om onze kust te bombarderen. Ze waren niet op de hoogte van het feit dat hun eigen troepen zich reeds in Oostende bevonden. Bij de luchtaanvallen op het Hazegras en ter hoogte van Petit Paris, beschoten zij hun eigen manschappen. De mensen die er woonden bevestigden dat de Duitsers hun geweren op lakens legden in de vorm van een hakenkruis en dit om zich kenbaar te maken aan hun eigen vliegeniers opdat zij het mitrilleren zouden stoppen.

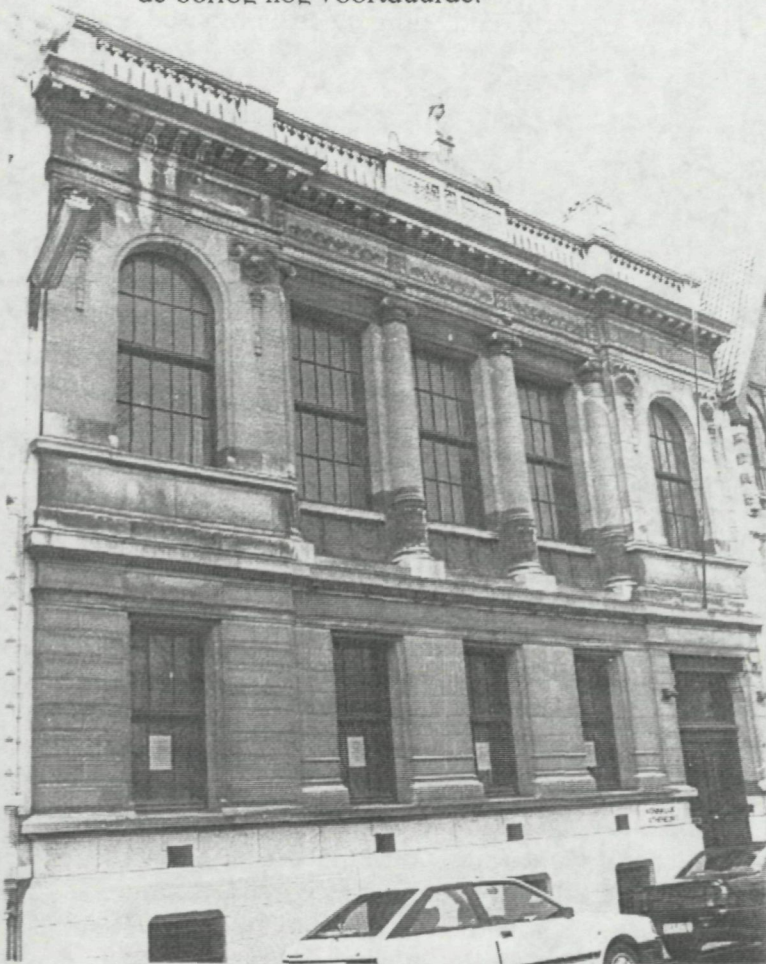
In De Panne werden de bruggehoofden door Duitse vliegtuigen beschoten. Men had ze namelijk aangelegd om de Engelsen uit De Panne en vooral vanuit Duinkerke te laten vluchten.

Er vielen talrijke slachtoffers. Om van ramptoe-risten te spreken, vele Oostendenaars waren gaan kijken. Men kon zich toen ook nog overal begeven. Met enkele vrienden ging ik op de

(1) In de nacht van 27 op 28 mei werden het stadhuis en de Stedelijke Bibliotheek, gelegen op het Wapenplein, door brandbommen vernield. Het archief en talrijke waardevolle schilderijen gingen in de brand verloren.

fiets langs de zeedijk, richting Nieuwpoort naar De Panne. We zagen hoe ze tientallen lijken vanonder het zand, uit camions, tanks, rode kruiswagens en andere uitgebrande wagens haalden. Het was een vreselijke toestand voor hen die het beleefd hadden.

De school begon opnieuw enkele dagen later. Ik ging terug naar het Atheneum in Oostende. In de klas waren we nog met de helft. De rest was gevlucht naar Engeland of zat in Frankrijk waar de oorlog nog voortduurde.

Een vriend die naast mij op de schoolbanken zat, had op een dag de krant bij: "Kijk eens, hier staat een lijst waarin men de gesneuvelden vermeldt. Is dat DE MEYERE van onze klas niet"? vroeg hij.

En werkelijk, het was Hilaire DE MEYERE van onze klas. Net zoals de andere jongens van tussen 16 en 35 jaar, was hij naar Frankrijk overgebracht. In Saint-Omer werd hij dood gemitrailleerd. Indien ik een paar maanden ouder zou zijn geweest, dan was ik wellicht ook in Frankrijk terecht gekomen. Met de leraar lichamelijke opvoeding waren we naar De Panne gereden om zijn begrafenis daar bij te wonen. Het zou voor altijd een diepe indruk op mij maken. Nog steeds heb ik de foto van onze klas die juist één maand vóór de oorlog werd genomen. Wanneer je ze dan later bekijkt, stel je vast hoevelen er door de oorlog zijn omgekomen:

die is er niet meer, die is gebleven in een concentratiekamp, die is gestorven door de vochtigheid van de schuilkelders en die is in het jaar '40 bij de vlucht omgekomen... Het doet altijd heel zonderling aan en je stelt jezelf heel wat vragen.

In de oorlog had men de collaboratie en de weerstand.

Bij de collaborateurs had men slechten en minder slechten.

Bij de weerstand had men heel toffe mensen, maar ook onbetrouwbaren die het enkel deden omwille van het avontuur of uit winstbejag. Vooral de weerstand van "Het Laatste Uur" was niet te vertrouwen. Het ongeluk wilde dat men daardoor alle weerstanders ging aanzien als leden van "Het Laatste Uur". Algauw beweerde men dat het allemaal profiteurs waren.

Bij een van mijn klasgenoten werd er thuis steeds Frans gesproken. Het waren franskiljons, Vlamingen die vóór de oorlog een klein groepje vormden en voorstanders waren van het Frans in België.

Op een zeker moment vernam ik dat mijn klasgenoot naar het Oostfront vertrok. Ik vond dat heel eigenaardig. Later vernam ik dat hij van het Oostfront was teruggekeerd en het toeval wilde dat wij elkaar weer ontmoetten: "André, ik zou je toch iets willen vragen, maar je moet er niet op antwoorden als je niet wilt. Ik heb nooit begrepen waarom je met de Vlaamse SS naar het Oostfront bent vertrokken. Jullie waren toch francofonen thuis"?

"Wel, in Oostende had men op een zeker moment het VERDINASO en het VNV. In het hotel Picadilly, aan het Leopold I-plein, hielden zij een grote manifestatie. Dr. DE ROO, een Oostendenaar, kwam spreken over de toekomst van Europa. Wij waren jong en vol aandacht zaten wij vooraan naar hem te luisteren. Dr. DE ROO bekeek ons en sprak: "En gij, jongeren, tracht bij de eersten te zijn. Ga mee om het Bolsjewisme te bestrijden, want gij zijt de toekomstige officieren van Vlaanderen".

Wij waren 18 en 19 jaar en hij overtuigde ons met klinkende bewoordingen: "Ik zou zelfs niet wachten, want de eersten zullen altijd de besten zijn. Kijk, de lijst ligt hier klaar om te tekenen". En zo hadden wij getekend.

Thuis kreeg ik van vader een pak rammel. Hij had gescholden en was naar de Duitsers gegaan om mijn indiensttreding ongedaan te maken. Maar aangezien ik 18 jaar was, kon dit niet meer verholpen worden.

Het resultaat daarvan was dat ik Rusland had gezien en zelfs bijna heel Europa. Maar het was allemaal te voet, want de Duitsers hadden voor

ons, "die Flamen", maar weinig respect. Met de trein vertrokken wij vanuit Oostende, via Brugge, Gent, Antwerpen, enz. In alle stations werden we opgewacht met bloemen. We trokken verder naar Eupen om Duitsland te bereiken waar we onze opleiding kregen. Waar was dr. DE ROO, vroeg ik me opeens af. Maar dr. DE ROO was al terug in Oostende en speelde enkel de rol van propagandist.

Aan een ander Vlaams oostfrontstrijder die ik persoonlijk kende, vroeg ik waarom hij zijn studies in zijn laatste jaar normaalschool had opgegeven: "Wel", antwoordde hij, "Cyriel VERSCHAEVE kwam spreken en wij keken op tegen die grote Vlaamse schrijver en dichter. Hij zegde: "Gij, Vlaams bloed, hebben we nodig aan het Oostfront. Het is zelfs een christelijke plicht het communisme te bestrijden..." Hij zei dit zo vlakaf tegen ons met als gevolg dat, van de 21 leerlingen die in Torhout hun laatste jaar normaalschool volgden, er 18 zich hadden laten inlijven. Dertien waren aan het Oostfront omgekomen en slechts 5 zijn teruggekeerd. Cyriel VERSCHAEVE hadden we ook nooit meer teruggezien, want eind augustus 1944 week hij uit naar Duitsland om dan in 1945 naar Solbad Hall, in Oostenrijks-Tirol, te vluchten (2)".

De oorlog voor Oostende was veel erger dan op andere plaatsen. Wij vielen bestendig onder de bombardementen. Wij mochten ons ook niet verder begeven dan 5 km van de kustlijn. Oostende was trouwens "Sperrgebiet".

In de eerste maanden van de oorlog, mochten wij weliswaar nog op het strand. Het was precies of wij alle plaats voor ons hadden, want de Duitsers waren in het begin zeer correct. Maar eenmaal het september 1940 was, waren de vriendelijke Duitsers verdwenen. Naar waar, weet ik niet. Ze werden door andere Wehrmachtstroepen vervangen en er was opeens een heel andere sfeer. Huizen, koper, graan en andere eetwaren werden gerequireerd of opgevorderd. Men werd zelfs van het voetpad gelopen. Er was werkelijk een heel groot verschil tussen de eerste bezettingstroepen en de tweede. Volgens mij heeft dit dan ook een rol gespeeld waarom velen bij de weerstand zijn gegaan. In het begin waren de mensen nog verdraagzaam tegen de Duitsers, maar dan hadden ze er genoeg van.

(2) Bron: GROTE NEDERLANDSE LAROUSSE ENCYCLOPEDIE in 25 delen; Uitg. Heideland-Orbis N.N. Hasselt 1979

Van het scoutisme trokken de Duitsers zich, in het begin van de oorlog, geen barst aan. Scouting of padvinderij was evenwel een Engels woord. De oorsprong ervan lag ook al bij een Engelsman, de generaal Robert BADEN-POWELL. Zo'n Engelse invloed op de jeugd konden de Duitsers niet goedkeuren. De jeugdbeweging van het VERDINASO en het VNV drong aan om het scoutisme te verbieden wat dan ook in 1942 gebeurde. Zelfs het uniform mocht niet meer gedragen worden.

De jongeren van de scouts, die gewoonlijk iedere zaterdag of zondag samenkwamen en trouw zwoeren aan het vaderland, hielden toch nog contact met elkaar. In het geheim hielden zij vergaderingen. Toevallig raakte er dan één bij de weerstand en daardoor werden anderen vlug meegesleept. Zo zijn er vele scouts bij de weerstand terechtgekomen. Jongeren praatten hun mond wel eens voorbij, waardoor het niet zo moeilijk was om weerstanders op te sporen. Een viertal scouts was zelfs in een concentratiekamp gestorven.

Een heel bijzonder figuur was Bob DUBOIS. Hij was lid van het Onafhankelijkheidsfront en de spionagedienst en was tevens stichter van de partizanen te Oostende. Op een zeker moment lieten de Duitsers een affiche van hem verspreiden. Een half miljoen fr. werd uitgelooft voor wie de terrorist kon aanduiden of zijn geheime schuilplaats kon bekendmaken.

Wat was er gebeurd? De Duitsers hadden hem namelijk aangehouden en naar Brussel overgebracht om door de "Sicherheidsdiensten" ondervraagd te worden. Maar in het station van Brussel-Zuid was Bob DUBOIS kunnen ontsnappen. Hij vroeg om naar het toilet te gaan, sloeg ergens een paneel in en was kunnen ontkomen. Hij werd dus gezocht en daarom hingen nu overal affiches uit met zijn foto en een half miljoen fr. beloning erop.

Jong en onervaren, trok ik zo'n affiche af, want ik wilde er een bewaren als souvenir voor na de oorlog. Ik vond dat heel interessant en verstopte ze opgerold weg in het Onze-Lieve-Vrouwebeeld, thuis bij mijn moeder.

Enige tijd later, ik was toen student in Antwerpen, kwam ik terug thuis op een weekend: "Zeg, wat denk je wel? En hadden de Duitsers hier moeten komen"!

Ik wist echt niet wat er gebeurd was: "En dan nog een communist in een Onze-Lieve-Vrouwebeeld...!"

Mijn moeder had namelijk de grote kuis gedaan, het Onze-Lieve-Vrouwebeeld omgekeerd en de affiche gevonden met als resultaat dat ik mijn affiche kwijt was.

In Antwerpen volgde ik studies van sociaal assistent. Hoe ik daar terecht was gekomen? Ik moet eerlijk bekennen: in het Atheneum van Oostende was ik geen al te goed student. Op een zeker ogenblik was ik schoolmoe. Het ging me niet meer of het interesseerde me niet en ik had de gedachte: als ik met de lessen niet meekan, dan gaat het ook niet meer.

Ik was toen 16,5 jaar en wilde mijn kans wagen om te gaan werken. De stad vroeg immers tijdelijke bedienden voor de bevoorradingsdienst om 10 tot 15 dagen per maand te werken. Daar kon ik beginnen als jongste bediende: zegels uitdelen, rantsoenkaarten opmaken, klasseren enz.

Plotseling gaf men bericht dat al degenen die hier niet nodig waren, zouden opgeëist worden om naar Duitsland te vertrekken om daar als arbeider tewerkgesteld te worden. Dat werd natuurlijk een andere zaak.

Robert FARASIJN (rechts) en Omer VILAIN (links), beiden uit Oostende in de Sociale School in Antwerpen in 1943. Robert FARASIJN zou later carrière maken bij de Verenigde Naties als financieel adviseur.

Robert FARASIJN, een vriend van me, die juist was afgestudeerd als onderwijzer, lichte mij in: "Ik ga ook opgepakt worden, want ik heb als onderwijzer geen job. Ga je niet mee naar de Sociale School in Antwerpen?"

En zo liet ik me inschrijven. Ik had weliswaar geen volledig middelbaar gedaan, maar gezien de oorlogsomstandigheden, had de school een clause voorzien: je mocht ook een ingangsexamen afleggen indien je geen diploma had. Ik was de enige die een ingangsexamen deed.

De studies van sociaal assistent verliepen over 3 jaar. Een wereld ging voor me open: psychia-

De tweedejaars studenten van de Sociale School in Antwerpen met twee leraars. Links, zittend, herkennen we Omer VILAIN.

trie, psychologie, recht... Ik leerde het karakter van de mens kennen, bezocht tijdens mijn stages grote fabrieken en dit alles gaf een bijzonder inzicht.

Maar de oorlog ging verder. Op 5 april 1943 werd de ERLA, een fabriek van vliegtuigmotoren in Mortsel, door honderden vliegtuigen gebombardeerd. Niet alleen de fabriek was vernietigd, maar ook de volledige omgeving. Er vielen meer dan 1.000 doden. Verschillende scholen werden opgeroepen om mee te helpen aan de wedersamenstelling van de bevolkingslijst. Ook ik hielp mee. Ik bezocht de talrijke slachtoffers en zag echte ellende. 19 jaar was ik, maar de rampzalige realiteit van de oorlog had mij, in die korte tijd, plots heel veel ouder gemaakt. Het leek me alsof de oorlog mijn jeugd jaren had afgenomen en dit kon niemand meer goedmaken.

Vanaf oktober 1944 werd Antwerpen door V-bommen aangevallen en daarom volgde ik het laatste schooljaar in Oostende.

Ondertussen kwam de bevrijding. Ik maakte ze mee toen ik in een kinderkolonie in Waterloo stage liep. Het was een verschrikkelijke historie waarover ik me liever niet wens uit te laten.

(wordt vervolgd)